

تاریخ مصوّر

ایران

پشتاب نقره از عصر ساسانی
که در غار قوری قلعه‌ی کرمانشاه
پیدا شده است (موزه‌ی ملی ایران).

فهرست

عصر آغاز

۲۲۴ تا ۲۷۰ میلادی

۱۶	مقدمه
۱۸	شامگاه اشکانیان
۲۰	بازی بزرگان
۲۲	رویای بابک و پسران
۲۴	بامداد ساسانیان
۲۶	یاغی، فاتح، اسطوره (اردشیر بابکان)
۲۸	برج و میدان
۳۴	یادگارهای سنگی یک بنیانگذار
۳۸	مردان در جنگ
۴۰	سواران نخبه‌ی ساسانی
۴۲	جنگجویان ایران‌شهر
۴۴	شاه ایرانیان و غیرایرانیان (شاپور اول)
۴۶	در برابر سه امپراتور
۵۰	شهر نیک شاپور
۵۶	کوچک، زیباست
۵۸	مراتب چهارگانه
۶۰	چشم و گوش شاه
۶۲	نمایش شکوه و بزرگی
۶۴	آخرین اشکانی‌ها

عصر ایمان

۲۷۰ تا ۳۷۹ میلادی

۶۸	مقدمه
۷۰	ظهور مانی
۷۲	آرامش بعد از طوفان شاپور (هرمزد اول و بهرام اول)
۷۶	شاه خانواده‌دوست (بهرام دوم)
۸۰	دشمن مانی و دیگران
۸۲	اهریمن را فراموش نکن
۸۴	نرسی، پیروزی و شکست
۸۶	پایان یک دوران
۹۰	دوران جنگ داخلی (هرمزد دوم)
۹۴	برادر خورشید و ماه (شاپور دوم)
۹۶	شاهان نقره‌ای
۱۰۰	پادشاهی بر پشت اسب
۱۰۴	آتش شاهان و جنگاوران
۱۰۶	یک کشور، چند دین
۱۰۸	ظهور دین از راه جنگ
۱۱۰	گفت‌وگوهای شاه و پادشاهان
۱۱۲	دین در زندگی روزمره
۱۱۴	زندگی کنار دیوها
۱۱۶	دیو زیر کاسه

عصر آشوب

۳۷۹ تا ۵۳۱ میلادی

۱۲۰	مقدمه
۱۲۲	پایان یک عصر باشکوه (اردشیر دوم)
۱۲۳	آخرین چهره از یزدان (شاپور سوم)
۱۲۴	ظهور دشمنان تازه (بهرام چهارم)
۱۲۶	نجیب اما خطرناک
۱۲۸	تصویر دوگانه‌ی یک شاه (یزدگرد اول)
۱۳۰	یک تیر و چند نشان (بهرام گور)
۱۳۲	بهرام و شیرها
۱۳۴	صلح با روم، فتح در شرق
۱۳۶	تماشای زندگی نیاکان
۱۴۰	اصل اول: حفظ خانواده
۱۴۲	لباس‌های هزارساله
۱۴۶	تمرین زندگی و جنگ
۱۴۸	چرخش به سمت موبدها (یزدگرد دوم)
۱۵۰	راه دشوار پیروزی (پیروز)
۱۵۴	مار سرخ
۱۵۶	پادشاهی با سبک غیرمعمول (قباد)
۱۵۸	جنبش خستگان
۱۶۰	جنگ در صحرا

تاریخ مصور ایران باستان

شورای مشاوران تاریخ مصور ایران باستان
(به ترتیب حروف الفبا)

رضا اردو (دکترای تاریخ ایران باستان از دانشگاه تهران) • فریدون بیگلری (دکترای باستان‌شناسی از دانشگاه بوردو، مسئول بخش پارینه‌سنگی موزه ملی ایران)
• یوسف حسن‌زاده (دکترای باستان‌شناسی از دانشگاه تهران، رئیس مرکز پژوهش موزه ملی ایران) • تورج دریایی (دکترای تاریخ از دانشگاه کالیفرنیا، رئیس مرکز ایران‌شناسی ساموئل جردن دانشگاه کالیفرنیا) • مصطفی ده‌پهلوان (دکترای باستان‌شناسی از دانشگاه تهران، رئیس پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری)
• شاهرخ رزمجو (دکترای باستان‌شناسی از دانشگاه لندن، عضو هیأت علمی دانشگاه تهران) • خداداد رضاخانی (دکترای تاریخ اواخر باستان از دانشگاه کالیفرنیا، عضو هیأت علمی دانشگاه لیدن) • یزدان صفایی (دانشجوی دکتری مرکز ایران‌شناسی مدرسه‌ی مطالعات عالی پاریس) • کامیار عبیدی (دکترای انسان‌شناسی با گرایش باستان‌شناسی از دانشگاه میشیگان، عضو هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی)
• شروین فریدنژاد (دکترای فرهنگ، دین و زبان‌های ایران باستان و مطالعات زرتشتی از دانشگاه گوتینگن، استاد دانشگاه هامبورگ) • اسماعیل مطلوب‌کاری (دکترای تاریخ ایران باستان از دانشگاه تهران) • مهرداد ملکزاده (دکترای باستان‌شناسی از دانشگاه تربیت مدرس، عضو هیأت علمی پژوهشکده‌ی باستان‌شناسی)
• مجید میرزایی عطاآبادی (دکترای فسیل‌شناسی مهره‌داران از دانشگاه هلسینکی فنلاند، هیأت علمی دانشگاه زنجان) • جبرئیل نوکنده (دکترای باستان‌شناسی از دانشگاه آزاد برلین، رئیس کل موزه ملی ایران)

کتابخانه ملی و اسناد ایران

تاریخ مصور ایران باستان

مدیر تولید: حامد کفاش • دبیر مجموعه: احسان رضایی • مدیر هنری: سلمان رئیس‌اللهی

تاریخ مصور ایران ساسانی

نویسنده: احسان رضایی
مشاور علمی: دکتر اسماعیل مطلوب‌کاری
پیشگفتار: دکتر تورج دریایی
با تشکر از: دکتر شروین فریدنژاد
دکتر خداداد رضاخانی
گروه بازآفرینی بناهای باستانی: حامد محمدپور
بهنام قربانی بزرگر، سپهر نژادابراهیم، الهام خوشبخت، زینب کیهانی
ریحانه نادری‌فرد، ساناز احمدی
گروه طراحی لباس: منصوره یزدان‌جو
الهام محمدی، میثم علی‌اکبر، زهره بهروزی‌نیا، الهام میرباقری، فرشته قاصدی، اوریا ایوک
گروه تصویرگران: سلمان رئیس‌اللهی
وحید آقابیکلو، خوان الیوراس، میلاد منصوری
همکار تحقیق: سروش ترابی، احسان رضایی، حسن ریاحی
عکاس: علی اصغر روزبهانی، حسین کریم‌زاده، حبیب مجیدی
حمزه عینی‌نژاد، نیما فکورزاده، سارا فریدونی، امیر فرزاد
انتخاب تصاویر: احسان رضایی
ویرایش عکس: فاطمه شمس
صفحه‌آرایی: روزبه ایزدپناه
سرپرستار: ابراهیم اسماعیلی اراضی
بازبینی: نیلوفر غضنفری، محسن جانبور
فهرست‌نگار: داریوش دل‌آرا
اصلاح متن: سمانه‌سادات سیدبرقی
مترجم انگلیسی: کیانوش امیری
ویراستار انگلیسی: ایلایا منزوی

عصر پایان

۲۳۶	مقدمه
۲۳۸	پاییز خسرو
۲۴۰	تکامل یک مکتب هنری
۲۴۲	طالع نحس (شیرپویه)
۲۴۴	تاج و تخت چند روزه
۲۵۰	بازمانده‌های باشکوه یک دوران
۲۵۴	شبه‌جزیره‌ی پرماجرا
۲۵۶	ظهور دین تازه
۲۵۸	آغاز یک پایان
۲۶۰	رستم از شاهنامه رفت
۲۶۲	بازسازی یک تصویر ناقص
۲۶۴	پادشاه آواره (یزدگرد سوم)
۲۶۶	استادان هنرهای تجملی
۲۷۰	ایران، تداوم و تغییر
۲۷۷	گنبدهای سروستان، نماد تداوم ایران
۲۸۰	آخرین ساسانی‌ها
۲۸۲	ساسانیان در یک نگاه
۲۸۴	تاریخ ایران ساسانی و جهان
۲۸۶	پی‌نوشت‌ها
۲۹۸	کتاب‌نامه
۳۰۴	نمایه‌ها

عصر افتخار

۱۶۴	مقدمه
۱۶۶	انوشیروان، شاه فیلسوف
۱۷۰	خون تازه در رگ‌های شاهنشاهی
۱۷۴	در جبهه‌ی غرب خبری هست
۱۷۶	جنوبی‌ترین مرز
۱۷۸	اقتصاد روزگار باستان
۱۸۲	تابلوه‌های بند انگشتی
۱۸۴	قصه‌هایی از دل تاریخ
۱۸۶	خیال ایرانی، هزار و اندی سال پیش
۱۸۸	حماسه‌ی ملی در بستر تاریخ
۱۹۰	شاهکارهای مهندسی گندی‌شاپور
۱۹۲	پنج نوع طبابت
۱۹۴	گاهی به آسمان نگاه کن
۱۹۷	چهار ستون و هزار نکته
۱۹۸	مدرسه‌ی ایرانیان
۲۰۰	شهر خسرو
۲۰۲	شگفتی معماری
۲۰۴	نمادپردازی با گنج
۲۰۸	تصویری نمادین از جهان
۲۱۰	میراث خسرو
۲۱۲	در فاصله‌ی دو خسرو (هرمزد چهارم)
۲۱۴	ظهور و سقوط یک اسطوره (بهرام جوبین)

سرشناسه: رضایی، احسان، ۱۳۵۶

راهنمای خرید کتاب

با یادی از پیشگامان ساسانی، شناسی،

پیش گفتار

صدوسی و شش سال پیش، جورج راولینسون، نخستین کتاب علمی درباره‌ی تاریخ شاهنشاهی ساسانی را به انگلیسی نوشت. پس از او در قرن بیستم، آرتور کریستنسن به فرانسه و کلاوس شیپمن به آلمانی، تمدن ایران ساسانی را به جهانیان شناساندند. این نویسندگان، همراه گروه دیگری از پژوهشگران، در چند دهه‌ی گذشته نیز سعی کرده‌اند که تاریخ تمدن ایران‌شهر را به ایرانیان بشناسانند و از دید خودی به آن بنگرند. اکنون چندین کتاب و صدها مقاله‌ی علمی و عمومی درباره‌ی این دوره از تاریخ ایران و خاورمیانه نوشته شده است و کسی نیست که نام ساسانیان را نشنیده باشد اما هنوز اهمیت این سلسله برای بسیاری از نسل امروز، دانسته نیست. باید ذکر کرد که نخستین سلسله‌ای که قلمروی شاهنشاهی خود را ایران یا ایران‌شهر نامیدند ساسانیان بودند. اردشیر بابکان، بنیانگذار سلسله‌ی ساسانی در نخستین سکه و کتیبه‌اش به زبان پارسی و یونانی و پهلوی، خود را شاهنشاه ایران‌یان می‌داند. فرزند او، شاپور اول نیز در کتیبه‌ی کعبه‌ی زرتشت، خود را شاهنشاه ایران‌یان و غیرایران‌یان (انیران) می‌نامد. طی چهار قرن، فرهنگ و تمدن ایرانی به جایی رسید که ایرانیان مزدآپرست و یهودی و مسیحی و دیگران نیز خود را ایرانی نامیدند و پوشاک و خوراک و مرام ایرانی شناخته شد. ایده‌های فرهنگی منسوب به ایران از قبیل شطرنج و تخته‌نرد و مهرگان و جشن گرفتن نوروز و مهرگان و کمر و کلاه و مروارید بستن و نحوه‌ی نشستن و طعام خوردن و روش‌های دیگر در این زمان شکل گرفت و تا حدود زیادی با ما تا به امروز، به جای مانده است. در حقیقت، منش و رفتار «ایرانی» موضوعی است که ساسانیان به آن پرداخته و برای ما پی‌ریزی کرده‌اند.

این کتاب «تاریخ مختصر ایران ساسانی» به زبانی ساده، تاریخ این چهار قرن ایران‌شهر را مرور و پستی و بلندی‌ها و پیروزی و شکست‌ها و شاهان و موبدان و زندگی مردمان ایران‌شهر را بازگو می‌کند. اما آنچه این کتاب را از کتاب‌های پیشین ساسانی متمایز می‌کند این است که برای اولین بار در کنار نوشته‌های تاریخی، ما بیشترین مقدار از آنچه از هنر و تمدن ساسانی مانده است را مشاهده می‌کنیم. تصویرسازی متن برای نسل امروزی بسیار مهم است و کمک می‌کند که پیام نوشته، بهتر فهمیده شود. این کتاب، نه ده یا بیست نمونه از سنگ‌تراشه‌ها بلکه صدها عکس و نقشه و نقاشی از دنیای ساسانی را زنده می‌کند و به خواننده ارائه می‌دهد. خواننده در کنار متن، می‌تواند ساختار شهرها و زیبایی‌های ازدست‌رفته را مشاهده کند و به عظمت فرهنگی و تمدنی ایران‌شهر ساسانی پی ببرد.

تورج دریایی

تورج دریایی

رئیس مرکز ایران‌شناسی ساموئل جردن
در دانشگاه کالیفرنیا

«طاق بستان»
از زمان اردشیر دوم، شاهان ساسانی صخره‌های
طاق بستان در شمال شرقی کرمانشاه را برای
نمایش شکوه خود انتخاب کردند.

علایم اختصاری

بازوی زمانی وقایع این کتاب، ۲۲۴ تا ۶۵۱ میلادی است. اگر جلوی عدد سال، هیچ علامتی نبود یعنی سال شماری میلادی. در مواقع لزوم از علامت م به نشانه‌ی «میلادی»، پ.م به معنای «پیش از میلاد»، ق به نشانه‌ی «هجری قمری»، ش برای «هجری شمسی» و ح به جای «حدود» استفاده شده است.

یادداشت نویسندگان

پرونده‌ی فصل اول، نوآوری‌های ساسانیان در ارتش، هنر و شهرسازی است؛ نوآوری‌ها و ابداعاتی که در عین ریشه‌داشتن در سنت‌های گذشته‌ی تاریخی ایرانیان، گامی رو به جلو هستند. برای نمونه معماران در خدمت اردشیر و شاپور اول، سنت‌های منطقه‌ی پارس را در بناهایشان پیاده کردند ولی از هنر معماری رومی هم بهره بردند و دو شهر اردشیرخوره و بیشاپور را پدید آوردند. همین‌طور است تقسیم‌بندی نظام اجتماعی ساسانی که در سنت زرتشتی ریشه دارد.

موضوع پرونده‌ی فصل دوم، ادیان و اعتقادات عامه در عصر ساسانی است. در این فصل، هم مانی و کرتیر موید را داریم، هم وضعیت مسیحیان و یهودیان و پیروان سایر ادیان در شاهنشاهی ساسانی بررسی شده و هم به عقاید عامیانه‌ی این عصر، از جمله کاسه‌های طلسم پرداخته‌ایم. پرونده‌ی ویژه‌ی فصل سوم، به سبک زندگی در روزگار ساسانی و زندگی مردم عادی اختصاص دارد که برای آن ابتدا از اشیاء موزه‌ای درون یک خانه‌ی ساسانی بازسازی شده کمک گرفته‌ایم، سپس به نمایش لباس‌های بازمانده پرداخته‌ایم و نهایتاً آداب و رسوم خانوادگی و انواع ازدواج، بررسی و آشپزی و تفریحات آن عصر نیز معرفی شده است.

پرونده‌ی ویژه‌ی فصل چهارم، علوم و ادبیات و موسیقی در عصر ساسانی است که در زمان دو خسرو (انوشیروان و پرویز) اوج گرفته‌اند و اطلاعات بیشتری در این باره داریم. و بالاخره در پرونده‌ی ویژه‌ی فصل پنجم، تداوم و تحول فرهنگ ایران مد نظر بوده است. در این بخش با مروری بر عناصر مختلف فرهنگی، هنری، معماری، اجتماعی و اساطیری (شامل نمادهای هنر ساسانی، نامه‌های قم و

طبرستان، کاخ سروستان و نیز پرندۀ سیمرغ یا در تلفظ پهلوی: سین‌مرو) نشان داده شده که در پایان عصر ساسانی، نه‌تنها انقطاع فرهنگی صورت نگرفته بلکه عناصری از زندگی ایران باستان راه خود را به ایران پس از اسلام باز کرده و در عین تغییرات سیاسی، فرهنگ ایران تداوم یافته است.

تصاویر و نقشه‌ها

این کتاب، کتابی مصور است؛ به این معنا که تصویر در کنار متن، نقشی اساسی دارد و اطلاعات را کامل می‌کند. تصاویر مورد استفاده در این کتاب از هفتاد موزه‌ی سرتاسر دنیا (پنج موزه‌ی ایرانی، پنجاه‌وپنج موزه‌ی غیرایرانی و ده مجموعه‌ی خصوصی) گرفته و متناسب با موضوع، در جای خود استفاده شده است. در شرح تصویر هر اثری، می‌توانید موزه‌ی محل نگهداری آن‌ش را هم بشناسید.

علاوه بر تصاویر مستندی که در هر صفحه می‌بینید، به تناسب موضوع، از روش‌های گرافیکی نظیر تایم‌لاین‌ها یا نقشه‌های راهنما هم استفاده شده است. از آن‌جا که اسامی جدید و قدیم شهرها و مناطق جغرافیایی متفاوت است و به علاوه برخی از مناطق مورد اشاره، خارج از مرزهای امروزی ایران هستند، استفاده از این نقشه‌ها برای فهم بهتر، ضرورت بسیاری دارد. به کمک این نقشه‌ها، توضیحات

مفضل دربارۀ جنگ‌ها و لشکرکشی‌ها، خلاصه، ساده و قابل فهم شده است.

منبع اصلی نقشه‌های این کتاب، بخش ساسانیان از «اطلس تاریخ ایران» اثر استاد عباس زریاب خویی است. منبع نقشه‌های جنگ‌های ایران و روم، کتاب Geography of Roman-Iranian Wars اثر کاتارزینا ماکسیموک، پژوهشگر لهستانی بوده که با اطلاعاتی از سایر منابع، اصلاح و تکمیل شده است.

داستان‌هایی که پدر بزرگم برایم می‌گفت، قدیمی‌ترین آشنایی‌های من با خاندان ساسانی است. بهرام گور و انوشیروان و خسرو پرویز در ادبیات داستانی و حکایت‌های ادبی ما سهم زیادی دارند و برای تمامی ما ایرانیان، این شخصیت‌ها نام‌هایی آشنا هستند؛ با این حال وقتی که تاریخ را بخوانیم، می‌بینیم که ساسانیان در زندگی و فرهنگ ایرانی، سهمی بیشتر از چند داستان داشته‌اند. ساسانیان چهار قرن بر ایران حکم راندند و در این دوران، اندیشه‌ی ایرانی را تقویت کردند و به تاریخ و فرهنگ ایران، چیزهایی افزودند که آثار آن تا به امروز هم در جای‌جای زندگی ما باقی است. از ساده‌ترین موضوعات مثل اوقات فراغت و تفریحات گرفته تا اندیشه‌ی سیاسی، هنوز هم ردّ پاهایی از روزگار ساسانی را می‌توان سراغ گرفت. در واقع برای شناخت بهتر ایران و انسان ایرانی، باید تاریخ این خاندان را هم به‌درستی شناخت؛ به‌ویژه که در دهه‌های اخیر، مطالعات ساسانی‌شناسی پرتوهای تازه‌ای بر این دوران افکنده و ذهنیت‌های اشتباهی نظیر تصور تک‌دینی‌بودن شاهنشاهی ساسانی را نمایان کرده‌اند.

علاقه به شناخت بهتر گذشته‌ی ایران در سالیان اخیر در کشورمان رونق گرفته و آثار ارزشمندی در این حوزه تولید شده است؛ با این حال اغلب منابع و کتاب‌های جدید، برای متخصصان یا افرادی با حداقلی از مطالعات پیشین نوشته می‌شوند. دیگر این‌که با وجود ارجاعات فراوان متون به تصاویر تاریخی، در بیشتر این کتاب‌ها، تصاویر در بخش ضمیمه و با کیفیت نامطلوب ارائه می‌شوند. تلاش برای رفع این دو کمبود، یعنی ارائه‌ی کتابی مصور برای عموم دوستداران تاریخ ایران، انگیزه‌ی نگارش این کتاب بود که اینک در دستان شماست.

ساختار

در این کتاب، تاریخ ایران در روزگار شاهنشاهی خاندان ساسانی مرور شده است. سیر اصلی کتاب، بنا به ترتیب وقایع تاریخی است. از کمی پیش از شروع پادشاهی اردشیر، یعنی از حمله‌ی تراژان به تیسفون در زمان اشکانیان (۱۱۵ میلادی) شروع کرده، به بررسی اوضاع سیاسی و اجتماعی پایان اشکانیان پرداخته و سپس به خاندان ساسانی و قیام اردشیر بابکان رسیده‌ایم. از آن سو هم با بررسی اجمالی اوضاع ایران پس از سقوط ساسانیان و پی‌گرفتن سرنوشت فرزندان یزدگرد سوم در چین، کتاب را به پایان رسانده‌ایم. در این چهارچوب کلی زمانی، موضوعات مختلف مربوط به حکومت ساسانی طرح شده است. برای نمونه در فصل چهارم و هم‌زمان با مرور ماجرای فتح یمین توسط سپاهیان خسرو انوشیروان که در واقع بخشی از یک نبرد اقتصادی بین ایران و بیزانس بود، نگاهی به اقتصاد عصر ساسانی انداخته‌ایم و برای همین، مهرهای ساسانی هم در همین‌جا مرور شده است؛ هرچند مطالب و اشارات اقتصادی و نیز تصاویر مهرهای شخصیت‌های مختلف، به تناسب موضوع، در بخش‌های دیگر هم آمده است.

بخش‌های دیگر هم آموخته است. ساختار کتاب، متشکل از دوفصل‌های مستقل اما مرتبط با همدیگر است؛ یعنی در عین انسجام و پیوستگی کل متن، هر دو صفحه را به‌تنهایی هم می‌توان خواند. با توجه به ارتباط مطالب با همدیگر، ممکن است به برخی موضوعات، رخدادها و اشخاص در چند جا پرداخته شده باشد اما فقط در یکی از این صفحات، آن موضوع به‌تفصیل بررسی شده است. ارجاعات درون‌متنی (با نشان «>») برای راهنمایی خواننده به صفحه‌ای است که توضیح بیشتری در مورد هر موضوع در آن آمده تا دسترسی راحت و سریع به مطلب مورد علاقه، ممکن باشد. پیدا کردن موضوعات از روی نمایه‌ی انتهای کتاب هم ممکن است.

تراژان تاریخی است که از همه مهم‌تر نتیجه‌ی زرتشت از شاپور اول (۴۵۰)، چهار کتیبه‌ی کرتیر (۸۰۰) و کتیبه‌ی پاپکولی از نرسی (۸۶ و ۸۸) است. با این حال حتی ساده‌ترین کتیبه‌ها هم اطلاعات بسیار زیادی به‌دست می‌دهد. مثلاً بر کتیبه‌ای دوزبانه (به پهلوی و چینی) که سال

پرونده‌های موضوعی

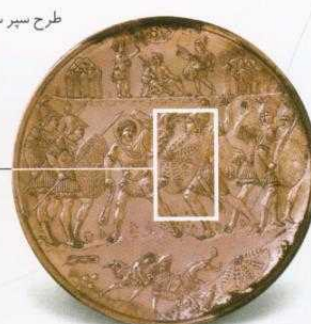
علاوه بر سیر خطی وقایع، در هر فصل از کتاب به یک موضوع کلی هم پرداخته شده است تا علاوه بر تاریخ سیاسی، به گوشه‌هایی از تاریخ اجتماعی ایران هم پرداخته باشیم. صفحات موضوع اصلی یا پرونده‌ی ویژه، خارج از ترتیب تاریخی وقایع و شاهان هستند و ممکن است در این صفحات، ارجاعات به گذشته و شاهان قبلی یا سرنوشت و ادامه‌ی همان موضوع را بخوانید.

بازسازی سواره نظامی از اواخر ساسانی که طرح سپهرش، از طرح بشقاب بیزانسی گرفته شده است.

نشان شیر در سپهر ساسانی (موزه بریتانیا)

طرح سپهر ساسانی در یک بشقاب بیزانسی (موزه متروپولیتن)

بازسازی‌ها

بخشی از کار پژوهشی انجام شده برای این کتاب، بازسازی‌هاست. این بازسازی‌ها در دو حوزه بازسازی بناها و اماکن باستانی و نیز بازسازی چهره‌های شاهان و شخصیت‌ها شکل گرفته است. برای این منظور سعی کردیم که با استفاده از منابع و پژوهش‌های مختلف، به بازسازی مستند نزدیک شویم.

بازسازی‌ها با این نشان مشخص شده

در بازسازی بناها، پس از مشورت با استادان و متخصصان، مستندات باستان‌شناختی و نیز تصاویر قبلی و فعلی از بقایای بناهای ساسانی مورد نظر گردآوری شد. پس از آن، پلان‌های معماری، ترسیم و شبیه‌سازی هر بنا یا شهر باستانی با کمک نرم‌افزارهای مختلف، انجام شد و در نهایت، خروجی تصاویر توسط مشاوران پروژه مورد ارزیابی و تایید قرار گرفت.

برای بازسازی چهره‌های شاهان ساسانی، از سکه‌های شاهان و نیز سنگ‌نگاره‌ها یا بشقاب‌های نقره‌ای تبلیغاتی آن‌ها استفاده شد؛ به علاوه، تاریخ‌نگاران عصر اسلامی، جزئیات بسیار مفیدی از کتاب مفقود «صُور ملوک بنی ساسان» (تصاویر پادشاهان ساسانی) در مورد رنگ لباس‌ها و تزیینات تاج این شاهان نقل کرده‌اند. درباره‌ی سایر شخصیت‌ها اما این مقدار جزئیات در دست نبود و ناچار از پژوهش در منابع متعدد بودیم. مثلاً در بازسازی لباس‌های سپاه ساسانی، هر جزء از این تصاویر از یک منبع تصویری باستانی گرفته شد. به طور نمونه، برای طراحی یک سپهر از اواخر عصر ساسانی، از بشقاب نقره‌ای بیزانسی که زمان هرکلیوس و در قسطنطنیه ساخته شده، استفاده کردیم. می‌دانیم که هرکلیوس در جریان جنگ با خسرو پرویز به تبلیغات دینی متوسل شده بود؛ از جمله در این بشقاب نقره (موزه متروپولیتن) نبرد داوود و جالوت تصویرگری شده است. حدسش سخت نیست که بیزانسی‌ها داوود را شبیه خودشان و جالوت را شبیه دشمنشان، یعنی ارتش ساسانی تصویر کرده باشند. لباس‌های جالوت در این طرح، یونانی‌ست؛ پس باید دنبال ارجاع دیگری به ایرانیان در این طرح باشیم. سپهر، گزینه‌ی دیگری است که به آن توجه می‌کنیم. وجود طرح شیر در مرکز سپهر که نمونه‌های ساسانی هم دارد این گمان را تقویت می‌کند. با این منطق از طرح این سپهر در بازسازی یک سرباز ساسانی استفاده شد.

لباس سفید طرح‌دار برای انوشیروان، طبق روایت حمزه اصفهانی

طراحی چهره‌ای متفکر برای شاه علاقه‌مند به فلسفه

شناسایی طرح تاج خسرو انوشیروان از روی سکه‌هایش

سکه‌ی سال چهارم و چهارم پادشاهی انوشیروان (موزه بریتانیا)

سیاسگزاری

در پایان این مقدمه لازم است از تمام کسانی که در شکل‌گیری این کتاب موثر بوده‌اند تشکر کنم. پیش از همه باید از حامد کفاش، مدیر محترم نشر سایان تشکر کنم که پیشنهاد تهیه‌ی چنین تاریخ مصوّری را پذیرفت و با جدیت، در تمام مراحل این کار دشوار، راه را کوید و هموار کرد. زیبایی صفحات این کتاب، حاصل ذوق و هنر سلمان رئیس‌عبداللّهی است که عصرهای سال‌ها تجربه‌ی کارهای مصوّر و اینفوگرافیک خود را در این کتاب، ارزانی شما کرده است. دکتر فریدون بیگلری، معاون محترم موزه ملی ایران برای تهیه‌ی منابع تصویری کمک‌های بسیاری کرد. دو استاد ارجمند، دکتر تورج دریایی و دکتر اسماعیل مطلوب کاری مطالب این کتاب را خواندند و پیشنهادهایی برای بهتر شدن کار، دادند؛ به‌ویژه جناب مطلوب کاری که از همان ابتدای طرح ایده و تدوین فهرست اولیه‌ی کتاب، مشاور این پروژه بود. از میان کتاب‌ها، مقالات و منابعی که سیاهه‌شان در انتهای کتاب آمده، از دو منبع تاریخ طبری آملی و نیز کتاب زنده‌یاد دکتر شاپور شه‌بازی بیشتر از بقیه استفاده کردم؛ پس خود را مرهون این دو بزرگ و تمام پژوهشگران و نویسندگان قبلی می‌دانم.

این کتاب را به دخترکم تقدیم می‌کنم، چرا که اولین کتابی‌ست که پس از تولد او و با حضورش نوشته‌ام. حین نگارش این کتاب، زیاد به او و همسالانش فکر می‌کردم؛ به این که قصه‌های پدر بزرگم را باید برایش تعریف کنم؛ به این که در دنیای امروز، قصه‌گفتن صرف، کافی نیست و باید آثار مناسب و جذابی هم تولید کنیم تا فرزندان‌مان تاریخ بخوانند، از کار و کردار پدران‌شان درس بگیرند و ایران را دوست داشته باشند.

نگاهی به منابع ساسانی